

ETIM. Meyer-Lübke (*BDC* xi, 12), seguit per Aebischer (*Études top. cat.*, 111-12), suggereixen un origen a base del NP ll. MONTINIUS (*Montinianu* > *Montelianu* per dissimilació). Tanmateix, el NP MONTILIUS, ja ben documentat en fonts llatines, és l'ètimon més convincent per al conjunt format pels NLL catalans i llurs parònims: MONTILIANU > *Monteljàn*.

PARÒNIMS: A Bolquera (Alta Cerdanya) hi ha la coma de la *Montellana*, potser 'dona habitant de Montellà de Cadí' (1959; XXIII, 120); a Gascunya, *Moundilban* (St. Gaudens), ja molt endins de l'àrea de ND > n i dins la del canvi esporàdic NT > nd (*ALGc* iv, 688); i, a Itàlia, es troben *Montigliano* i *Le Montigliane* a Toscana (Pieri, *Top. Arno*, 164-65). Ph.R.

MONTELLS

NL antic del terme de Vilamajor (Vallès Oriental), documentat l'any 950: *Montelios*. Aquest NL ha deixat rastre en el nom d'una masia *Can Pere Munteis*, 2 km. al N. de Cardedeu (veg. Mundó, *Vilamajor*, 55).

HOMÒNIMS I PARÒNIMS

Montells, partida del terme de Sant Jordi del Maestrat (XXVIII, 55.20).

Racó de Montell, a Alberic (Rib. de Xúquer) (XXXI, 117.3).

Los Montells paratge de les Goles de l'Ebre, prop de l'illa de Buda (comunicació del tortosí Bellpuyg a. 1925).

ETIM. Prové del llatí MONTĪCŪLUS, «muntanyeta» o del plural. J.F.C.

Montenartó, Montenartró, V. Hortó

MONTER 'munt, pila de terra' i els seus diminutius *MONTEROLS* etc.

Montero, partida del terme de Vilamarxant (Camp de Llíria) (xxx, 110.25), amb o mossàrab.

La Montera, sengles partides en el Maestrat, te. de Lluçena (XXIX, 9.20) i de Vinaròs (XXVIII, 61.4): de l'augmentatiu femení.

Turó de Monterols, NL antic del terme de Sarrià, documentat l'any 1070: *Munterols* (*Cart. St. Cugat* II, 333).

Monterí, NL antic del terme d'Òdena (Anoia), documentat l'any 1321: *Munterinum* (CCandi, *Misc. Hist. Cat.* I, 119).

El Monteret, partida del terme d'Agost (Horta d'Alacant) (xxvi, 50.20).

Montarrell, pda. pastoral dels baixants de femada

del terme de Queralbs (Rip.), S. XVIII, en el «Gibell» (*BCEC* 1918, 140).

Monterri, V. Mo- (miscel·l. àr.)

MONTESA

La noble vila valenciana, uns 12 k. al SO. de Xàtiva i 15 d'Albaida.

Pron.mod. F. de B. Moll ens deia, 1935, que la pron. corrent és *muntéza*, i la gent de lletres, *montéza*; en efecte durant les enq. de 1962, jo vaig anotar en la conversa: *muntéza* a Xàtiva, Alcúdia de Carlet, i Vallada (XXXII, 18.18, 65.10, 69.10); i en la de Montesa mateix, (XXXII, 54-64) vaig oir diversos cops *muntéza* (61.12 etc.); després, però, en donar-me la llista dels pobles de la vall, l'inf. deia *montéza*. J.G.M. donava *montéza* com la forma anotada a Albaida, Val., Xàtiva i Font de la Figuera (1935).

Gentilici: «mos diuen *montezíns*» (diuen allí XXII, 63.12). A Beniardà vaig anotar una «Coveta *lz muntézos*» vora el Racó de l'Aret (XXXV, 42.6): encara que això és ben lluny, potser ve d'un antic gentilici usat allí en lloc de *montesins*, al·ludint a gent de Montesa o de la seva vall que s'hi aixoplugessin; a reserva del que opinin els entesos en la història local, ¿potser serien uns moros refugiats allí, quan Pere el Gran prengué Montesa?

MENCIONS ANT. cristianes. En la *Cròn.* de Jaume I, l'alcait de Xàtiva negocia «que él nos liuraria lo castel menor de Xàtiva e --- que li fássem saber qual --- li dariem: e ell demanà *Montea* e Vallada, que són castells bons, e són prop de Xàtiva» (§ 353, Ag. 374.12, *Montesa* en l'ed. de Val.). Els sarraïns seguien resistint: «ach-hi gran guerra, e --- exien-se de la terra, e anaven-se'n a *Montesa* tots, sí que bé se'n hi ajustaren 60 milia hòmens d'armes, menys de les fembres e dels infants» (§ 368, Ag. 387.3).

És clar que no figura en el *Rept.*, puix que seguia en mans dels moros. Només hi figura el nom com denominació del riu Cànyoles, que, provinent de la vall de Montesa-Vallada, conflueix amb el riu d'Albaida, al peu de Xàtiva: s'hi llegeix *Montesa* com un riu de Xàtiva sobre el qual hi havia un molí (ed. Bof. 457). Com que la posició del castell de Montesa era molt forta, la conquesta definitiva no fou sinó per la dura empresa de Pere el Gran, a. 1277; com ho celebra el seu trobador, Cerverí de Girona, manant a la seva cançó: «vai-te'n ves *Monteza*, al bon rey qui l'à preza» (73/58.66).

Abans tenim cites en llatí de *Montesa*, en docs. de 1257-8 (Huici, 189); junt amb *Vallada*, (Mtz. Fdo. *Doc. Val. ACA* I, 76); 1273: *Montesa* (*ACA* I, reg. 19, fº 21), *Muntesa* (id. fº 36); 1280: *Montesia*, els sarraïns tributen 300 sous j. (CCandi, *Mi.Hi.Ca.* II, 39);